

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В

Н О Д У Н А В К А

№ 4.

У Суботу 22. Јануара

1844.

С Л О В О

НА СВ. САВУ.

Г О В О Р Е Н О

Игњатијемъ Станимировићемъ, Профессоромъ штатнетице и криминалногъ философійскогъ права, о. в. Ректоромъ Лицеума К. С.,

у Београду 1844.

Свечаный видъ сыйногъ овогъ торжества, и жельни са свію страна къ прочелю управлѣня погледи Ваши, смирено, по живо изгледаю и озбыльно знати желе: едали є за славу Светогъ Отца и Просветителя нашегъ, кога память данашњимъ даномъ чистымъ, духомъ преизпуњни и веселя видомъ одевени, торжественно овде свршумо и славимо, такође и одъ стране ученика и учителя свечаный даръ припремљнѣ, и на олтарь вечитогъ му возпомянїя чистымъ срцемъ пришепнѣ? Есте Србскїй Роде, и многопочитаеми свакогъ реда слушательнї! есте припремљнѣ, и мени торжественномъ беседомъ отдати га поверенѣ! Мени велимъ, кои нити самъ кадъ у животу важнїе одъ данашнѣгъ торжество явнїмъ говоромъ светковати, нити сыйнїе одъ овогъ собранїе поздравително предсретати срећанѣ быо! па у той неукости мојој, кои се заръ ни съ десетымъ овде споредити писамъ кадаръ, шга самъ за паметникъ славе Светогъ Отца, Просветителя, и Патрона нашегъ пре избрати знао, већъ по могућству сила мои предъ целымъ светомъ одкрити и изяви ти силу важность врлы наука, коима є светый Просветитель нанѣ себе съ толикомъ жертвомъ посветити возлюбїо, да є круну државну съ мїтромъ просвещенїя променути готовъ быо. —

У надежди дакле, да ћу съ пунымъ вниманїемъ саслушанѣ быти, желимъ: о важности и врлости наука, што будемъ знао, говорити, и колико будемъ кадаръ быо, хвалу имъ воздати.

Древный є и предревный задатакъ ума човеческогъ: разбирањ и умованѣ о блаженству нашемъ; па опетъ, многопочитаеми свакогъ реда слушательнї! рѣшаванѣ нѣгово са сванїмъ поколенїемъ, даже са свакомъ особомъ рода човеческогъ непрестано понавля се и повторава, ербо се и мы сви, као и предци наши, са синомъ за блаженство жельомъ на светъ пораћамо; коимъ покретомъ тада, по самой природи, наравно се приволявамо: о истинномъ блаженству нашемъ, и нелажнимъ таковога причинама жельно разбирати и умовати.

Прикладно томе, истоветну судбу и удесъ изкусило є такође: разбирањ и изпытиванѣ о важности и врлости наука, кое ако и не единствено, доиста преимувствено човека блаженству своме приводе, и къ томе найпретежнїю часть свою приносе; за кое имъ и есте свакиј векъ, нова на светъ производећи лица, коя су коренъ сладости нѣове окусила, такође нове славе и похвале найдостойнїе саплетао венце. — Па када самъ се, за овеликолѣпствовати славу и честь Светогъ Отца и Патрона нашегъ, и самъ данашњимъ даномъ таковога дѣла и предпрїятїя доста смѣло латио, съ речма П. и Великогъ Фридрика желимъ таково да почнемъ, кои вели: да свакиј онај, кои иоле достойну наукама похвалу отдати жели, такову съ похваломъ По езіе валя да почне. И доиста, коме природа вкусъ и чувство о Музама нїе подарила, томе оскудѣваю две силе, сирѣчь воображенїя, и нравственногъ осећаня—сила, безъ кои ни на самомъ высоки наука полю нико, као великиј мужъ, појавїо се нїе; ерѣ и самъ разумъ, ако на помену-

Р
З
И
П
Е
Т
С
А

Тимъ силама, као своимъ подпорама, непочива, и изъ нѣи, као корена свогъ, пыталельный сокъ несиса, раванъ ѣ, и применути се може сувој воѣки, коя ма да ѣ у землю укупана, и по внутрешной частица юй чврстини усправљѣна стои: опетъ зато цвета и плода никако недоноси.

Друго Поезія надъ свима осталима, и осимъ своју остала умозапанія то преимунство у себи има, да ѣ безкрайна и безпредѣлна, кое ѣ заръ и славный Хердеръ у некомъ смыслу и отношенію тада потврдити желіо, када ѣ изреко: да Поета онде почиѣ, гди философъ сустаѣ. Она великолѣпне облике стварій начертавајући, све одъ красніе красніомъ одеждомъ природу кити и облачи; сѣйне онѣснава догаѣаѣ, она славне сапѣва юнаке, она срце човеческо на поедина чувства разствара и разтапа, а она такоѣ и виспрене ума чертеже у изкуствене спечатава образе, и тако мыслеобразный у изкуственный светъ пренаша и живо га предъ очи ставля. Шта више она пренебесне предѣле съ царствомъ превѣчногъ блаженства найпріятнѣимъ бояма оживописуѣ, она небесный сводъ съ теченіемъ звезда у песмама слави; она землѣдѣлца забавный, и пастыра са стадомъ невиный животъ любкоизразителномъ кичицомъ своіомъ верно чертава; она великолѣпно пришествіе дневнаго цара т. ѣ ярко на горизонту излазеѣ сунце поздравителнымъ пѣніемъ торжественно предсрета, а она га и у румену свомъ задеѣнегъ такоѣ благодарителнымъ гласомъ прати и съ нѣимъ се опрашта; она тиху ноѣцу съ хоромъ анѣлскимъ у светлостъ месеца облачи, а све земно сна повоіомъ повіеіо на одмора почивалу тихимъ гласомъ успавлюѣ и сладкомъ покою у обѣтія предаѣ; она садъ полеѣе у высь подъ небеса, садъ се опетъ спушта у пучину морску; брда и долине радо посѣштава, поля и градове песмомъ изпунява; съ усамлѣнымъ радо се сдружуѣ, утрешноѣнимъ птицама одпѣва, жубореѣнемъ по ливади поточиѣу согласно попѣва, нити има у естеству предмета, съ коимъ она мило недругуѣ; као што реко: Поезія ѣ безпредѣлна; ерѣ одъ найманѣ травке и мравка, па до вселеногъ светвора и пренебесногъ Саваота кругъ свой простире; юште сваку науку полепшава, сладкимъ вкусомъ пуні, и умилнымъ зракомъ обасява!!!

Па опетъ са старіимъ, зреліимъ и изображеніимъ возрастомъ, како кодъ поедины лица тако и кодъ целы народа, такоѣ и она стари, и у сили своіой малаксава изъ узрока, што свакий човекъ, дакле и цео народъ, како у зредіе и раз

боритіе ступи године, радіе се съ истинимъ и озбилнымъ изпытиванѣмъ и изпознаванѣмъ стварій бави, и више се за умножаванѣмъ и усугубляванѣмъ знаня и познанія свои, него за самымъ украшаванѣмъ и полепшаванѣмъ таковы ягми и отима, нити се изображеніи умъ самымъ окрасноличаванѣмъ познаты му веѣъ предмета радо уздржава одъ далѣгъ набавляня новы познанія. У истой пакъ причини, мыслимъ, да ѣе доста понятно изясненіе свое наѣи такоѣе ово загонетно изреченіе: да ѣ Поезія свакогъ просвештена дойка и колевка; ерѣ као што чувственность по природномъ реду умности предходи: тако у прводобномъ живота кругу облике стварій, кои прво у чувственность спадаю, радо човекъ окрасноличава, и оку чувственности ласка, коя съ нѣиме влада; у далѣмъ пакъ живота времену, кадъ веѣъ умность съ човекомъ обвлада, више у естество и сушественность стварій тежи умъ да проникава, и озбилно познаніе тражи, каково му тада обилномъ рукомъ своіомъ понайпре пружа Исторія.

Исторія велимъ, коя самоѣмъ државословномъ струкомъ своіомъ на позоришту света найзнаменитія рода човеческогъ дѣла и приключенія у свезной целини, и у виду позориштне игре човеку представля. Но да бы поменута рода човеческогъ приключенія у едну целину прибрати се могла, изискуѣ се узрочный савезъ измеѣу причина причинѣны дѣла, и одъ туда послѣдуюћи слѣдства; човекъ пакъ по краткомъ животу свомъ нити све то преживити, нити по тесномъ на поместность ограниченомъ простору све то прегледати, нити по недостатку званія и достоинства у тайность причина свега тога вникнути и допрети може, него му Исторія све те недостатке подпуно наклаѣуѣ тако, да бы се доста слично реѣи могло, да Исторія животь човеческій на све векове продужуѣ, по целоме свету човека жителѣмъ твори, и на сва достоинства и званія достойно га подиже тако, да она дѣла и лица, одъ кои ѣ пукій светъ удалѣнъ и само имъ се изъ далека диви, овай руководствомъ Исторіе у тайне кабинетѣ, и она игралишта државна, гди се судьбине народа рѣшаваю, приведенъ, све то изъ близине сматра, и оне светски дѣла конце, кои се у изкуственомъ животу у чворове смршени налазе, у Исторія разчворене и распетляне нашавши, чисту жицу прошлогъ времена лако себи на цевъ познанія суче; а доста пута и сама дѣла, коя се современицыма своима нису башъ знатна быти -видила, у каснія времена збогъ свои слѣдств,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

као и врло знатна появила су се, и тако у оно доба, кадъ су се збыла, можда су текъ едну неситу любопытливость заяжавала, данасъ пакъ када њ са каснимъ приключеніама, као одъ ту да воспослѣдовавшимъ слѣдствама, у єдини и савезу посматрамо, најблагороднију нашу знања жєлю съ преумилѣмъ изпуњаваю.

(Продужєніє слѣдує.)

КАРАЂОРЂЕВИ КРИМИНАЛНИ ЗАКОНИ.

(Продужєніє.)

25. §. Свакій старешина своіой войсци да изда заповєсть, у Србску стоку или какву рушадину за животь свой недирати, но гди є башъ нужда, да є войска гладна, то капетану войске да се пріяви, капетанъ войводи, и потомъ войвода да заиште одъ оближњи села, нека покупе, и нека за новце донесу и у войсци продаю. А што бы села на войводино исканѣ дала, то войвода да попише, колико є примію, да се може рачунъ дати после. Кои бы се войникъ усудио самъ собомъ учинити и туђе марвинче убити, тай да плати двоструко и 25 штапа прими. А у кога бы се рушадина нашла туђа, тай шибу крозь 300 момака (да трчи) три пута, зато, што є свога брата харо.

26. §. Ко бы укро вола, или коня, да плати добро, пошто газда оће, и да прими у два ютра по 50 штапа; ко украде овцу или ягнѣ, за єдно двоє да даде и 25 штапа (прими).

27. §. Кои се усуди отети девојку, тай момакъ да трчи шибу 3 пута крозь 300 момака, девојка да се пусти, и за кога она оће нека се уда, и ово венчанѣ беззаконно неброи се за бракосочетаніє; куму (да се удари) 50 штапа, девєру 50, старомъ свату 50, а осталымъ сватовима по 30.

28. §. Свештеникъ, кои венча отету девојку, да се лиши парохіє (нуріє), и да више за живота нигди добыти ю неможе, за узрокъ, да онъ, као законодавацъ преступивши, учиніо є поводъ беззаконный бракъ благословити користи ради своеє.

29. §. Жєна и човекъ, закономъ венчани кои су, разпустити се немогу безъ велика узрока и велика суда и владике.

30. §. Жєна или девојка, коя бы се случило да роди безъ мужа дете, то єсть копице,

ово є натурално, заповєсть да се изда, да никаква се небы усудила удавити дете, но слободно нека рани, или ако є весма стыдно, то може однети и на путу оставити, кудъ люди свакій часъ пролазе, да кои годъ нађе, примиће и наћиће се и ранити. Ако бы се усудила удавити, то таки и она осуђує се на смртъ, безъ никакве далѣ милости, за узрокъ, што є убила човека на свету.

31. §. Ко бы се усудио вєштице тражити и убіати жєне и мучити, како што су бывале овакове будалаштине, или у воду бацити, ко бы ово учиніо — оваку лудость, за кою се Србима белый светъ смее, за оваку будалаштину одсуђуємо му: оно, што бы онъ учиніо быо више речєнымъ вєштицама, нѣму да се учини.

(Конацъ слѣдує.)

КРИТИЧЕСКІЙ ПРЕГЛЕДЪ СТИХОТВОР- НЫ ПРОИЗВОДА Г. ВУКАШИНА РАДИШИЊА.

(Продужєніє.)

Само є великомъ духу свойственено, презирати мнѣнія поєдины лица. Онъ непѣва поєдинымъ лицама, но читавомъ човечеству. Као што су закони ума и срца общти, тако є и стихотворство нѣгово общте. Тежко оному стихотворцу, кога найманый шумъ, као грѣшника, узнемирує и одъ предузєтогъ правца одвраћа! Ясный знакъ несагласія са собомъ самымъ, слабогъ упознаваня са позывомъ своимъ и предметомъ, ясно сведчанство слабогъ, непостояногъ духа и промашєне цѣли. Правый стихотворацъ судію свогъ као више божєство у прсима своимъ осєћа, коє га у выпреномъ предузєћу нѣговомъ руководи, по оному „Est Deus in nobis, agitante calescimus illo.“ Увєкъ предъ очима живый идеалъ имаюћи и строго выпия закона придржаваюћи се, коє му духъ у кругу дѣйствованя нѣвогъ полаже, гордо презирє худо мнѣніє свакидашњи людій, кои бы га радо по калупу садашњости скроили и у границе бѣдне общности изъ предѣла вышегъ свѣта свукли. Съ непоколебимымъ постоянствомъ придржава се цѣли своеє, цуно увѣренъ, да ће нѣкадъ облагорођєна и убѣђєна садашњость предъ побѣдительнымъ скиптромъ лѣпе вєштине умукнути и пређе необичнымъ, а садъ благимъ законима нѣнымъ вольно као лавъ ярму Амора покоравати се.

Но што е великомъ, то нѣ и маломъ духу дозвољно; кодъ првогъ је презиранъ мнѣнїя поедини лица похвално постојанство, а кодъ последнѣгъ гадно тврдоглавство, кои безусловно и најболѣ совѣте читателя свои одбацуе. Тако кадъ Г. В. Радишићъ врло умѣстнїй совѣтъ С—, да у избору рѣчїй, по свој прилици, предосторожанъ буде и онакве рѣчи брижљиво избѣгава, које намъ вкусъ и нѣжно чувство вређаю, у одзыву свомъ на стр. 192. I. час. Гол. само збогъ тога презире, што истїй С. нѣ стихотворацъ, заиста прекомѣрно уздаѣ у свогъ лажногъ бога, кои га одушевљава, полаже. Ја у пуној мѣри одобравамъ совѣтъ овога, а у исто време и Г. Вукашина увѣравамъ, да и онај, кои дара къ стихотворству нема, може о стиховима судити, а често болѣ, него и самъ стихотворацъ. Камо сређа, да е Г. Радишићъ не само овај, но и многе друге даване му совѣте къ срцу примїо, те небы можда онакве грубе погрѣшке учинїо; ерѣ само њму подобни непризнаю, да: „езыкъ се обрѣе, езыкѣ се поустма врти, изъ главе изсунути буну, пићемъ прати гемскїй сигрїанъ смраднїмъ воњама гађати, и алити неситостъ продрту, одъ бурага правити житницу“ имлога друга, која ни еданъ правїй стихотворацъ на штету нѣжнога чувства употребити неће, да велїмъ ове рѣчи и изражаваня, којима е ода нѣгова „радоелцыма и радопилцыма“ одлично нагрѣена, нису стихотворства достойна. Но кои е до те слабости дошо, да јавно предъ свѣтомъ прогласи, да „нѣгово лице Паллада сени,“ томъ се лако и веће погрѣшке праштаю. Само га оваква слабостъ извинити може, кадъ мысли, да е њму као стихотворцу слободно кованѣмъ по својој волѣ рѣчїй езыкѣ нагрдити и одъ правила обшты у мыслѣнїю и чувствованїю одступати единствено збогъ различности у створенїю:

„Та Богъ по свему створу лїе

Различностъ; люди е мудри любе.“

Ако е икомъ забранѣно одъ обшты правила у мыслѣнїю и чувствованїю одступати, то е стихотворцу, кои тымъ поглавитымъ средствомъ, наблюдаванѣмъ речены правила, цѣль свою постизава.

Превелика ограниченостъ знаня нѣговогъ и низкїй духъ цуке простоте и хуре чувствености кои се у свакомъ саставку нѣговомъ выше илїманѣ примѣтити дае, најяснѣ се показуе у онимъ предметима, кои се умомъ и прилѣжномъ наукомъ, а не силомъ уображеня пестизаваю. У описиваню таквы предмета постае намъ неотесанымъ и грубымъ изражаванѣмъ преко мѣртеготанъ. Оваква е споменуѣта ода нѣгова „радоелцыма и радопилцыма, па безъ неволѣ задуженицыма.“ По спољашности ове заключаваюћи, рекао бы, да е сачинителъ намѣру имао, сатиромъ е направити, а кадъ овамо изиђе нагрда, подобно Ораѣевомъ лончару: „amphora coepit institui; currente rota circueus exit.“ Неимаюћи ни понятїя о сатири, ни способности, ни унутрашнѣ самосталности, незнаюћи правогъ опредѣлѣня сатири, ни нѣно право къ човечеству одношенѣ, морао е наравно о грднїй онај каменъ потакнути се.

(Продуженїе слѣдуе.)

Н Е Ш Т О.

Званичнїмъ посломъ путуюћи по Окружїю Ужичкомъ и дошавши у Априлѣ къ цркви задужбине славны Неманића, посѣтїо самъ и оно мѣсто, гди е, како люди кажу, краљ Вукашинъ свога цара Уроша убіо. Ово е на едной высины, и тако е, да многе околне планине надвышава. По њму тече една мала, но весма лепа вода. Оно се зове „Погледъ,“ по свој прилици зато, што су вальда люди говорили: „Погледъ, погледъ гди царъ нашъ погину.“

М. Т.

Н О В Е К Н Ъ И Г Е.

Златотворно село. Пријатна и истинита историја за добре сеоске школе, и разумне сельане. Од Енрика Чокка по шестои поправљенои изданїю с нештогъ пресеа Димитрије Поповић, Ђакон и Учитель Сегадински. Сегадин, 1843. Трошкол и словеса Јована Грина, ц. к. књигопечательа и књигопродавца. — На 8-ку, стр. 159.

Кореспонденција изъ Париза, или финансијли и трговачки провѣтки одъ едногъ питомца Србскогъ правителства. У Београду. Печатано у правителственои књигопечатни 1843. — На 8-ку, стр. 30.

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Издано и печатано у Правителственои Књигопечатни у Београду.